

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XIX, 4

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

April 1972

Humanizem danes lahko pomeni iskanje novih naravnih dimenzij, ki naj človeku zagotovijo ravnovesje med dinamiko tehnične hipertrofije in njegovim psihofizičnim organizmom. Čutiti je željo po neki romantiki, ki ni več tradicionalna romantika prejšnjega stoletja, a je z njo v daljnem sorodstvu, obenem pa je še vsa neokretna in negotova, ker se poraja iz mešanja dveh življenjskih načinov. Saj prav to iskanje novega ravnovesja je vir današnje nepotešenosti (Jacques Monod, *Le hasard et la nécessité.*).

Novi humanizem zato ne more biti slep zagovornik tehničnega avtomatizma, temveč moderator, ki proti razsevom racionalistične misli stoji na strani človekove celovitosti; proti vsak dan večji omejitvi zračne blazine med človeškimi telesni se odloča za bogastvo samotnih planjav; proti blaznemu vrvenju in zverženosti človeških udov in kovinskih ročic se odloča za nevsiljivi govor tišine.

Naslednja stopnja današnjega humanističnega preroda je nedvomno nujna povrnitev vrednosti izročila.

Zato pomeni humanizem danes zvestobo jeziku. „Jezik je človeška nujnost, ki je povezana z nujnostmi, katerih človek ne pozna.“ (Levi Strauss).

Psihiater dr. Jurij Zalokar je v Dragi septembra lani navedel Junga: „Simboli so potrebni... jezik je tudi simbol...“

Izguba povezave z jezikom in izročilom rodi celo vrsto travm: opešanje moralne moči, zakrknjenost, alkoholizem, samomor (Jean Bothorel).

Iz vsega tega sledi, da brez globokega dojetja pomena etičnih prvin danes ne more biti antikonformističnega humanizma, če nam gre za rešitev in odrešitev človeškega bitja iz uniformnosti tehnične enodimenzionalnosti.

Zato je krčenje vrednosti narodnega antihumanizem, to je: siromašenje človekovih sestavin. Prav zavoljo tega je povezava z narodnim cepljenje proti okužbi z brezobličnim ali enoličnim univerzalizmom oziroma planetarizmom.

boris pahor

humanizem proti nasilju
(prostor in čas, 11|12, 1971)

sezona v jeseni

O NI DAN je v Buenos Aires prišla jesen. Nič hrupno. Brez oznanil. Brez fanfar. Kar tako mimogredé. Čez noč. Sinočnja poletna soparica se je potulila in se umaknila po zrelih sadežih narahlo nadahnjeni svežini jesenskih juter, ki se poljubljajo v baletu spiralno padajočih listov z visokih platan. V zatohle šolske in kolegijske avle je buhnil zdrav zrak in v en mah pomel somračno, s plesnijo nasičeno zaprtost, ki se je tu lenila dolgo, vroče, vlažno poletje. Portenjske ulice so zaživele v belo: zjutraj, opoldne, zvečer jih radostí belina šolskih plaščev – posebnost Buenos Airesa, edinskost na vsem svetu. Vsi šolarji, tam od otroških vrtičev do kolegijskih maturantov, vsi šolniki, od vrtnaric do strogo namrščenih proforskih lic – v belih plaščih, vsaj v nečem žlahtna enakost, ki vsaj z barvo, s kosom tkanine, brez demagoštva podira razredne in stanovske prepreke, briše črto med revnim in bogatim, med mestjanom visoke družbe in porjavelim, razigranim proletarskim vedernjakom obmestnega barakarskega obroča.

Buenos Aires v jeseni. Sezona v jeseni. Kajti jesen je dvignila tudi zastor nove kulturne sezone. Colón, gledališča, razstave, koncertne dvorane, predavalnice, knjigarne, knjižnice, diskoteke – novo leto življenja plodne kozmopolitske dejavnosti, ki ji ne najdeš para na svetu: tu si družno podajajo roko domači ustvarjalci z umetniki in znanstveniki in literati svetovne slave in priznanj: ni umetniške pojavnosti, da bi se ne oglasila v Buenos Airesu; ni literarnega simpozija, da bi ga Buenos Aires ne bil deležen; ni znanstvenega dognanja, da bi Buenos Aires ne bil z njim seznanjen; ni bestsellerja, da bi teden, dva po rojstvu ne zagledal dobrega, celo odličnega španskega prevoda v Buenos Airesu.

S kulturno sezono, ki se je predramila na ameriškem jugu, se začenja tudi SLOVENSKA KULTURNA SEZONA v tem Babilonu, kjer se vsi razumemo, da zapojem z Rubén Daríom. Slovenske šole so spet odprle vrata; naši domovi so zaživele „prosveti in zabavi“ z veselo razigranostjo, pa tudi s predavateljsko in diskusijsko živahnostjo. Akademiki se zbirajo v tečajih za aktualno problematiko. Slovenske gimnazije so oznanile novo leto. Baragovo misijonišče in Rčzmanov zavod urejata nove jate prihodnjih izobražencev – ameriških otrok slovenskih staršev in slovenskega imena.

K vsemu začenja tudi SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA svojo devetnajsto sezono. Devetnajsto delovno obdobje. Ne oznanja velikih stvaritev, ki jih utegne leto roditi (za oznanjanje je časa zmeraj preveč). Začenja novo sezono svoje dejavnosti z zavestjo, da s svežo spočitostjo in zdravo prizadevnostjo skuša nuditi slovenski kulturi – muzam in znanosti – nove dosežke zdomske ustvarjalnosti.

Ko svoje novo delovno obdobje začenjamo v Buenos Airesu, se nikakor nečemo lokalizirati na argentinsko Ameriko. Kulturna akcija ima pač v Buenos Airesu svoj dom; a njen delovni dej seže in zaseže ves slovenski kulturni prostor: zdomstvo, zamejstvo in tudi zdravo kulturno tvornost v matični domovini, saj je po svoji konstituciji „organizacija slovenskih zamejskih in zdonskih kulturnih delavcev, ki žele z ustvarjalnim in posredovalnim delom pomagati pri ustvarjanju in širjenju kulturnih vrednot, posebno slovenskih“. Gre tedaj pri našem delu za kulturne vrednote sploh, za slovenske posebej. Gre za čezkontinentalno povezanost slovenskega ustvarjalnega duha, oplojenega z dosežki svetovne umetniške in znanstvene dejavnosti, ki, čeprav vržen na peščine tujih obal, ustvarja slovensko in za slovenstvo; a ker za slovenstvo, tudi za ves kulturni univerzum, katerega tvoren in priseben del je slovenstvo po svoji zgodovinski in življenjski danosti. Naša konstitucija to formalno zatrdi v svojem 2. členu: „Njeno poslanstvo (Slovenske kulturne akcije) pa presega okvir članske skupnosti in je usmerjeno v ves slovenski pa tudi ostali svet.“

Iz vse dejavnosti Kulturne akcije je ta poteza vsa letu njenega življenja dokaj očitna. Iz preprostega razloga: ker so redni, ustvarjalni člani Akcije razseljeni po vsem kulturnem, pa tudi nekulturnem svetu – mislimo le na slovenske misijonarje in misijonarke, plodovite pionirje domačih kultur po tujih kontinentih; pa slovenske znanstvenike med primitivci pragozdne nedostopnosti! Kako majhen in kako zares povezan je ta naš ubogi, dobri planet Zemlja!

— obrni —

Ta čezkontinentalna povezanost in ubranost slovenskih ustvarjalcev zdomcev in zamejcev v Kulturni akciji daje naši prizadevnosti in našemu delu svojsko, čarovito barvo, ki je do druge polovice našega veka v slovenski kulturni zgodovini in dejavnosti docela neznan.

To posebnost je potrdil Vinko Brumen v razgovoru, ki je zapisan v lanskem decembrskem Glasu. Pravi: „Kultura je cvet in sad, naše zdomstvo (in zamejstvo) je deblo, na katerem in iz katerega ta sad raste in zori. Kolikor je kulturna dejavnost pristna, je svojska, res zdomska (in zamejska) kultura in kot taka posebna razsežnost slovenske kulture.“ (Glas SKA, leto XVII, 12, december 1971)

Kulturni večeri, ki jih spet začenjamo v Buenos Airesu, so na vid nekakšen lokalni ustvarjalni pojav; pa so vendar po svoji vsebini in načrtovanju zrcalo vse slovenske kulturne storilnosti po svetu: na kulturnih večerih, ki obravnavajo zdomsko, zamejsko, slovensko in svetovno kulturno problematiko, ne sodelujejo le v Buenos Airesu živeči ustvarjalci: s svojo produktivnostjo jih bogatijo tudi slovenski ustvarjalci po drugih kontinentih. Prav isto velja za gledališko, publicistično, muzikalno, filozofsko-teološko, zgodovinsko, likovno in druge ustvarjalnosti. Ni važen Buenos Aires: torišča slovenskega umetniškega in znanstvenega dela in ustvarjanja so po vsem svetu. Važno pa je, da te dosežke slovenske zdomske kulturne prizadevnosti Buenos Aires posreduje vsem Slovencem in s podporo vseh Slovencev – vsemu svetu.

Tu pa se Kulturna akcija znajde pred zahtevno, težavno in odgovorno nalogo, ki daleč preseže sicer koristni, a le na posamezne krajevne potrebe omejeni in odmerjeni delovni svet vseh drugih slovenskih organizacij in ustanov v zdomstvu. Kulturna akcija naj posreduje vrhunske stvaritve slovenske umetniške in znanstvene zmogljivosti v zdomstvu in zamejstvu. To je bil naglavni vzvod njenega spočetja in rojstva; to tudi vodilo in gibalo vseh devetnajst let življenja. V tem se Slovenska kulturna akcija bistveno in zavestno loči od vseh prosvetno-vzgojnih slovenskih organizmov, od vseh društev in poddruštev, od vseh drugih akcij in podružnic v svetu. Umetniška in znanstvena dejavnost rednih članov, ki jih družijo posamezni delovni odseki, je po svojem bistvu i zaradi duhovnega opravila, ki so si ga volili, i zaradi cilja, ki si ga je Akcija zastavila, nujno poklicna, profesionalna. Prav zato delo v Kulturni akciji po sami suhi logiki izključuje vsakršno diletantstvo, vsakršno improviziranje, naj bo še tako „dobro mišljeno“, še tako rodoljubno nadahnjeno.

Vodilo in merilo vse profesionalne prizadevnosti in zmogljive ustvarjalnosti v Kulturni akciji je od njenega rojstva sem kvaliteta, najvišje možna in najvišje dosežna kvaliteta: kvaliteta v pripravi, kvaliteta v načrtovanju, kvaliteta v študiju, kvaliteta v zaglobitvi, kvaliteta v ustvarjanju, kvaliteta v najmanjših in najdrobnejših tenjah umetniškega in znanstvenega spočetja, zorenja, doozretja in rojstva. Bolj kot kdaj zdaj, ko se slovenska zdomska kulturna pojavnost, pač po naravnem zakonu, nekako krči, veljaj: ne koliko, marveč kako visoko, kako dosežno, kako naddvignjeno, kako žlahtno!

Zvesta vsem tem vodilom, ki so jo pred devetnajstimi leti priklicala v življenje, začinja Slovenska kulturna akcija novo delovno obdobje. Napak bi bilo misliti, da je vsa kulturna dejavnost omejena izključno na našo publicistično prisotnost v slovenskem kulturnem prostoru. Nasprotno: sreče in naglavni živec Slovenske kulturne akcije so njeni odseki. Če ti ne delajo, Kulturna akcija spi. Poživitev delovnih odsekov, njihova okrepitev z novimi, mladimi, že

na novih kontinentih zraslimi ustvarjalnimi močmi je prva in naglavna naloga nove delovne sezone. Odseki, ne odbor, naj posredujejo stvaritve svojih članov publicistikij Kulturne akcije, ki naj je v vsem verno zrcalo naše umetniške in znanstvene zmogljivosti. Tudi v publicistiki naj je, kot pri vsem drugem akcijskem delu, nujno vodilo zahtevna kakovost. Le s kakovostjo bo slovenski ustvarjalec v velikem svetu opravičil svojo kulturno prisotnost.

Obojni publicistični pričevali Slovenske kulturne akcije: revija MEDDOBJE – njen letošnji prvi zvezek je izšel že na začetku koledarskega leta – in GLAS Slovenske kulturne akcije bosta v novem delovnem letu skušali posredovati zares tehtne in kvalitetno neovržne elaborate zdomske in zamejske slovenske kulturne produktivnosti. Meddobje že po svojem življenjskem namenu. Glas pa v prihodnjih mesecih posebej, ker je iz navadnega propagandno informativnega brezplačnega mesečnika zaživel v periodik, namenjen vsem, ki so zares željni in žejni informacije o Kulturni akciji, pa o slovenski in svetovni kulturni dejavnosti in dosežkih: prav zato ga bomo poslej izdajali zgolj za naročnike. Dosedanjim rubrikam bo Glas pridružil še nove, zares sodobne: rubriko, ki bo načrtno in kritično seznanjala s slovensko in svetovno knjižno produkcijo; rubriko, ki bo ne le zapisala, marveč tudi cenila z merili naše zmogljivosti sodobno slovensko in svetovno gledališko, filmsko, muzikalno, likovno produktivnost; rubriko, ki bo svoj žaromet posebej obračala v žgočo sodobno filozofsko in religiozno problematiko; rubriko, ki bo seznanjala z novimi znanstvenimi dosežki v domači in svetovni aktivnosti na tem področju. Dnevne, obrobne vesti Glas radevolje prepušča drugim. Glas bo skušal segati in izkopavati na področjih, ki se jih ostala slovenska zdomska publicistika ne dotakne.

Knjižna produktivnost Kulturne akcije se bo poslej omejila na možnosti publiciranja zares kvalitetnih tekstov slovenskega zdomskega in zamejskega peresa. Medtem ko bosta revija in mesečnik redno izhajala, bodo knjige zagledale sonce in dan le, če bodo po svoji kvalitetni vrednosti zmožne tekme z domačimi in zamejskimi literarnimi teksti. Edino tako more Kulturna akcija, po svojih pravilih, opravičiti svojo knjižno prisotnost na slovenskem zdomskem knjižnem trgu.

Eden močnih in izredno plodnih članov Akcije je pred meseci zapisal v Glas, da je članstvo v Slovenski kulturni akciji čast. Resnična. Čast, ki počasti ne ustanovo, katere član si, marveč člana samega, ki se je zavestno s svojo profesionalno danostjo in zmogljivostjo uvrstil med plodne dejavnike v gradnji slovenske kulture vesoljskega veka. Biti član Kulturne akcije je nekakšen imperativ za slovenskega zdomskega kulturnika: po nji se hoteno vključi v slovensko kulturno prisotnost v velikem svetu; po nji tudi hoteno posreduje svoje umetniške in znanstvene talente slovenski sedanosti pa tudi slovenski bodočnosti. Kam naj se slovenski ustvarjalec v zdomstvu veže, če ne na Kulturno akcijo, če naj je njegovo ustvarjalno delo prisotno tudi v slovenskem, ne le v svetovnem kozmopolitskem kompleksu!

V tej zavestni hotenosti po novih možnostih dela, ki jih vsem rednim članom, zdanjim in bodočim, nudi Slovenska kulturna akcija, bo teklo novo delovno obdobje vse naše zdomske umetniške in znanstvene ustvarjalnosti od publicistike do gledališča, od teoloških disputov do filozofskih zaznav, od muzikalne seznanjanosti do likovne predstavnosti: vse pa v enakem, živem, plodnem zagonu, ki nas je v Akcijo povezal pred devetnajstimi leti – kvaliteta, profesionalna ustvarjalnost, zaresen vrhunski izraz in zrcalo kulturne širine in višine slovenskega zdomstva – v svobodi.

NIKOLAJ JELOČNIK

1. kulturni večer XIX. sezona

sobota, 20. maja 1972 ob osmih
v gornji dvorani slovenske hiše

literarni odsek

dr. franček žebot
prešeren in slomšek
celovški razgovori in
sklepi

ob 110-letnici Slomškove smrti
ob 120-letnici rojstva Mohorjeve družbe

novo kulturno leto bo s pozdravno besedo začel
dr. tine debeljak, predsednik s k a

vladimir kos je prejel nagrado vstajenje

S PONOSOM, z radostjo in z iskrenim zadoščenjem smo to zapisali: VLADIMIR KOS JE NAGRAJEN ZA PESNIŠKO ZBIRKO LJUBEZEN IN SMRT. IN ŠE NEKAJ S TRŽAŠKO NAGRADO VSTAJENJE. Z radostjo, ker je naš pesnik od rojstnega dne Slovenske kulturne akcije njen redni, ustvarjalni član: njegova je bila prva pesniška zbirka v naših edicijah KRIZEV POT, z risbami akad. kiparja-slikarja FRANCETA GORŠETA, tudi našega rednega člana. Z iskrenim zadoščenjem pa, ker je pesnik Vladimir Kos prejel letošnjo nagrado Vstajenje prav za zbirko, ki jo je izdala Slovenska kulturna akcija: Kosova zbirka je prva publikacija Slovenske kulturne akcije, ki je dosegla javno priznanje in nagrado na pragu matične Slovenije, v Trstu. Tako je nagrada pesniku Kosu hkrati tudi nagrada Slovenski kulturni akciji.

Ko našemu pesniku iz srca čestitamo k visokemu priznanju, smo hvaležni tudi tržaški komisiji za nagrado za to letošnjo podelitev. Vemo, da nagrada Vstajenje opravlja pomembno in zgodovinsko važno kulturno in narodno delo v teh prehodnih, meddobnih časih dokončnega formiranja slovenske narodne usode v evropskem prostoru. Slovenski kulturni ustvarjalci v zdomstvu in zamejstvu smo tega dela iz srca veseli in smo ponosni nanj. Nagrada Vstajenje je danes najvišje slovensko kulturno odlikovanje in priznanje slovenskemu kulturnemu delavcu v svobodnem svetu, hkrati pa živo zatrdilo rasti slovenske kulture v domovini, da ne

oblaki ne oceani, ne skale, ne gozdovi ne morejo razvejati in ločiti ene velike duhovne Slovenije, ki je po pesnikovo tu in preko morjá in ki ji ni mejá.

URADNO SPOROČILO o letošnji podelitvi tržaške nagrade Vstajenje, kot smo ga prejeli iz Trsta, je naslednje:

PODELITEV NAGRADE VSTAJENJE

Za Veliko noč 1972 se je sestala komisija, ki jo sestavljajo prof. Martin Jevnikar, časnikar Franc Jeza in prof. Anton Kacin, da podeli nagrado Vstajenje za leto 1971 najpomembnejšemu delu, ki je izšlo v preteklem letu v zamejstvu ali zdomstvu.

Komisija je izbrala za nagrado pesniško zbirko Vladimira Kosa LJUBEZEN IN SMRT. IN ŠE NEKAJ. Knjigo je izdala Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu. Svoj sklep je utemeljila z naslednjim: Kosova zbirka je resnična lirika, izraz globokega notranjega doživljanja človeka, ki občuti vse težave modernega življenja in jih rešuje s krščanskim optimizmom. Pesnik se je tako vživel v japonsko okolje, da je vsa zbirka prepletena z japonskimi običaji, pokrajino in miselnostjo. Z njo je razširil obzorje slovenske lirike in jo motivno obogatil. Tehtnost knjige dopolnjujejo ilustracije akademske slikarice Bare Remčeve.

Trst, 4. aprila 1972.

Martin Jevnikar, l.r. — Franc Jeza, l.r. — Anton Kacin, l.r.

beseda o kosovi poeziji

Pisatelj in esejist LEV DETELA je 8. marca letos po celovškem radiu v okviru ORF — Avstrijski radio in televizija ponovno predstavljal slovenskemu poslušalcu pesnika Vladimira Kosa. Glavni del sporeda je izpolnil recital Kosovih pesmi, kot jih je pesnik sam podelil na zvočni trak. Za uvod pa je Detela o pesniku Ljubezni in smrti. In še nečesa... povedal:

VLADIMIR KOS živi v Tokiu na Japonskem. V daljnem svetu pa se za Slovence ni duhovno izgubil. Napisal je že več pesniških zbirk. V njih na moderen način odkriva smisel stvari pa tudi človeka. Vse to pa v zadnjih letih povezuje z daljnim čarom japonskega duhovnega življenja. Za nas je ta poezija nenavadna in težko dostopna. Vendar skrivnostna moč Kosovih pesniških besed vznemirja tudi našo notranjost. Kar nenadoma smo sredi posebne melodijske Kosove literarne govornice in ji ne moremo več nasprotovati. To, kar nam v svojih pesmih nudi Vladimir

Kos, je napisano v posebnem jeziku, ki se zelo loči od pogovornega slovenskega jezika. Kos dokazuje, tako kot tudi nekateri drugi besedni ustvarjalci, da je slovenski jezik zelo prožen, elastičen in uporaben. Z njim lahko zgradiš najrazličnejše literarne zgradbe.

Vladimir Kos nam je iz japonskega vlemesta poslal magnetofonski zapis nekaterih pesnitev iz zadnjega časa, ki jih sam recitira. Ta zapis ima za vse nas večkratno vrednost. Čeprav nas fizično ločijo tisoči in tisoči kilometrov, bomo v naslednjih minutah s pesnikom iz oči v oči, iz duše v dušo prav preko radia. Poleg tega pa je ta Kosov recital psihološki in sociološki dogodek, saj nazorno kaže, kako živa slovenska govornica dobesedno kljubuje oceanu. Res je sedaj, v samoti Azije, svojevrstno japonsko obarvana; to ji pa daje dodatni čar. Zvočna kulisa pesnikovim besedam pa je hrupni in veliki Tokio, danes največje mesto na svetu. Od časa do časa ga boste v naslednjih trenutkih lahko zaslišali.

editorial

Con motivo de la reciente visita del eminente teólogo francés JEAN DANIELOU a Buenos Aires —durante su estada el asesor de Paulo VI dictó numerosas conferencias en la capital rioplatense— nos parece oportuno publicar algunos de sus pensamientos de aguda actualidad.

AVANCES TECNOLOGICOS

CREO que los progresos técnicos no constituyen un obstáculo para la fe religiosa. Al contrario, hoy, la reacción de los jóvenes, en particular, contra la sociedad tecnocrática y materialista señala la necesidad de la religión para responder a aspiraciones muy profun-

Opina el cardenal Danielou

das del corazón y del espíritu que la técnica no satisface. Creo, en ese sentido, que nos encontramos en una época de renacimiento religioso, gracias a la juventud, particularmente.

LA JUVENTUD

NO CREO que la juventud resuelva los grandes problemas del mundo, pues la solución de problemas en un nivel económico y político demanda la madurez y la competencia que no pueden tener los jóvenes; pero la juventud es importante en la medida en que ella es la prefiguración del futuro; es, en grandes líneas, en la juventud donde aparece la visión del porvenir.

STARA in nova idejna, socialna in politična gibanja po svetu nastopajo lahko v obliki vidnih in frontalnih, pa tudi v obliki latentnih in napetostnih situacij ter izbruhov; vsaj danes je zelo vidno takšno dvojno javljanje zgodovinskih dogodkov – na eni strani odprto, na drugi podtalno. Značilen primer v zgodovini tega stoletja je mesec avgust leta 1914 – avgust na fronti in avgust na Balkanu.

ALEKSANDER SOLŽENICIN je v svojem najnovejšem romanu AVGUST 1914 (Avgust četrtnadcatogo) postal vojno kot nekako široko odprto, paradoksnost stvarnost človeške usodnosti, se pravi: najvišji zgled človekove nesreče, pa tudi možnost za razvitje široke človeške vzajemnosti in bratstva. Leto 1914 je bilo leto velikanske zmede, pa tudi človekovo najbližje srečanje s samim seboj. Avgust 1914 pomeni za Rusijo in za svet najgloblje doživetje VOJNE, pomeni pa tudi, na drugi strani, BRUT-talni vdor nečesa skritega, konspirativnega – iracionalno balkanskega – nevarnega vsakemu ustaljenemu in odprtemu.

Roman Avgust 1914, ki je izšel pri YMCA-Press v Parizu 1971, je Aleksander Solženicin pripravil že desetletja. V nekem pismu maja 1971 pravi, da je ta roman – ki je pravzaprav le prvi del velike trilogije – njegovo življenjsko delo; zamislil si ga je že leta 1936, ko je končal srednjo šolo. Dokončni tekst novega romana je bil napisan v letih 1969 in 1970. Delo obsega 571 strani in je razdeljeno na 64 poglavij. Ta so sestavljena iz literarno zgodovinskega pripovedovanja – v literarno snov so vstavljeni splošni pregledi dogodkov, fragmenti bežnih, filmskih prikazov zgodovinskih dogodkov ter odstavki iz časopisov, revij, pism in drugih dokumentov. Tako je nastala bogata in zapletena celota zgodovinsko realnega in literarno oblikovanega izseka časa med 10. in 21. avgustom leta 1914. Kraj, kamor je pisatelj postavil zgodbo svojega romana, je frontna črta Allenstein-Hohenstein-Soldau v Vzhodni Prusiji. Tu je prišlo takoj po izbruhu vojne in blizu bojišča pri Tannenbergu, do prvih vojaških spopadov med nemškimi in ruskimi četami. Semkaj je postavil Solženicin svoje opazovališče vojne, obenem pa tudi tistega globljega, revolucionarnega, ki se je pripravljalo v času in v ljudeh.

Solženicinov roman ima, v nasprotju s historiografskim prikazovanjem, svojo tehniko oblikovanja pereče zgodovinske stvarnosti. Dogodki so obdelani tako, kot jih doživljajo posamezni udeleženci na obeh straneh; v tem je pisatelj napravil nekaj, kar zaman iščemo v večini današnje zgodovinske in vojaške literature. Obenem pa sega roman bolj v zajetje podrobnosti, kot pa v prikaz celote; pisatelj se postavi v človeško perspektivo, ne kaže velikih bitk, ampak razvija vojna dejanja v ljudeh in njihovem dojemanju vojne, med častniki, ki so v človeških odnosih do vojnih dejanj. Protagonisti romana so tam, kjer se pripravljajo odločitve, od koder prihajajo povelja; osebe so povečini znani štabni oficirji ruske armade ter podoficirji – v manjši meri vojaki. Sovražnika ni videti, njegovo prisotnost čutimo le iz splošnega vojnega stanja, signaliziranja na nočnem nebu, iz sporadičnih alarmov. Sovražnik je vsepovsod in nikjer. Vidne zgodovinske osebnosti na ruski strani so generali Samsonov, Martos, Nečvolodov, Artamonov, Krymov, šilinski in drugi. Edini stik s sovražnikom – slučajno srečanje med nemškim generalom von Françoisom in ruskim polkovnikom Vorotynzevim – je prikazano kot miroljuben razgovor dveh mož, ki sta postavljena v zgodovinsko situacijo, v skupno človeško usodnost. Sploh se Solženicin zavestno izogiblje tradicionalnemu ruskemu pojmovanju, utrjenemu od Dostojevskega do Ehrenburga, ki ima Nemčijo za svojega smrtnega sovražnika. Pisatelj romana Avgust 1914 ne kaže Nemcev v luči sovraštva, ampak jih kaže s spoštovanjem do njihove vojaške tehnike in človeške hrabrosti.

Solženicin se poslužuje – podobno kot pri nas Kocbek – nekake filozofske literarne in personalistično pripovedne tehnike. Opušča opis bitk, vojaških premikov in sovražnosti; pogloblja se v duševna stanja, preiskuje namene in vzroke – iz zgodovinskih osebnosti ustvarja zgodovinsko literarne osebnosti. S tem dosega globljo vsebinsko in kompozicijsko enotnost, ker utripa iz romana osebna doživetost in prizadetost; v zgodovino so vložena človeška razpoloženja – strah, čustva, misli, intuicije. Takšen izviren prijem dokumentarnega gradiva poustvarja zgodovino, ki ni kronološka sestavljenost dogodkov, ampak organska zraščanost objektivnega in subjektivnega, stvarnosti in človeka.

V romanu je dosti razmišljanj, tako npr. o času, ki je znamenje božje prisotnosti v zgodovini; ali o zgodovini, ki je „svojevrsna, organska in nerazumljiva tkanina... zgodovina raste kot živo drevo in razumeti zgodovino pomeni, približati se ji s sekiro v roki. Zgodovina je, če hočete, reka s svojimi tokovi...“

DRUGA PODOBA: Balkanski avgust 1914 – vdor iracionalnega v zgodovino. Ko je Vladimir Dedijer napisal knjigo o sarajevskem atentatu, je obdelal ožje politične, socialne in osebne vzroke, ki so pripeljali pristaše Mlade Bosne do atentata in umora nadvojvode Franca Ferdinanda ter njegove žene Zofije, vendar je Balkan bil in bo ostal nedoumljiv politično travmatični pojem.

Balkanski julij 1914 je udaril kot strela z jasnega neba, čeprav je bil že dolgo sluten in je na mnoge deloval kot sprostitev. Udaril je iz jasnega neba ne samo, ker je bilo tisto poletje izredno lepo, ampak ker je po umoru avstrijskega prestolonaslednika sledila napetost in stopnjevanje posledic, ki jih ljudje še dva ali tri dni po krvavem dejanju niso resno jemali. Ne gre za to, da bi že ne vem kolikokrat skušali dognati, ali leži krivda zgodovinskega sarajevskega julija 1914 v Beogradu, San Petersburgu ali v Berlinu – v njihovih naravnost provokantnih dejanjih, – gre za dejstvo, da je bil v evropski politični in družbeni atmosferi pritisk tako močan, da je moralo priti do izbruha. Zakaj? Zato, ker je bilo na Balkanu gnezdo vseh mogočih strasti in ambicij, prevratnih in terorističnih namer. V današnji politični terminologiji pomeni Balkan vdor nepredvidenega, iracionalnega; „balkansko“ se javlja danes npr. v obliki južnoameriških državnih udarov, v obliki študentskih uporniških nemirov, črnskih vstaj, hipijev, radikalne in napredne inteligence, socialnih in seksualnih revolucionarjev, levih katoličanov...

ZA IZPOPOLNJENO, transcendentno sliko avgusta 1914 in sploh za spoznanja, kaj pomeni „avgust“ še danes, pa si moramo poleg omenjenih žarišč – rusko-nemške fronte in Balkana – predočiti še tretje, izredno važno zgodovinsko dejstvo.

Težko si predstavimo danes, kakšen učinek je na evropsko socialistično gibanje imelo glasovanje nemške socialnodemokratske stranke za odobritev vojnih kreditov, ki je bilo 4. avgusta 1914. Nemška socialnodemokratska stranka je bila vedno nekaka učiteljica ruski socialnodemokratski stranki in ruski marksisti so bili prepričani, da ves nemški razvoj od 1870 do 1914 dokazuje pravilnost Marxove teze: gospodarski napredek, hitra industrializacija, dotok množic s kmetov v mesta, kjer se spremené v industrijski proletariat – s tem si kapitalizem sam koplje jamo. Revolucijo bodo izpeljale tedaj samo industrijsko napredne, kapitalistične države.

Dogodki v avgustu 1914 so nenadoma in za vedno razbili to Marxovo teorijo o industrijsko naprednih deželah. Ob glasovanju nemške socialnodemokratske stranke je bilo Leninu in njegovim revolucionarjem jasno, da se socialistične stranke naprednih dežel redno okužijo in izrodijo v revizionizem. Takrat, v tistih julijsko-avgustovskih dneh 1914 je bila potrjena nova teza, ki drži še danes: da bodo namreč revolucijo izvedle stranke gospodarsko zaostalih dežel – Rusije, Bolgarije, Srbije, Romunije itd., – kajti socialistična gibanja visoko razvitih držav – Nemčija, Francija, Anglija – nujno zapadejo v revizionizem in takoimenovano delavsko aristokracijo.

LAHKO BI DEJALI, da je revolucija, poleg vojne, velika téma Solženicinovega romana Avgust 1914. Če nam pisatelj, ki je znan kot odločen nasprotnik oktobrske revolucije, prikazuje vojno z neko paradoksnostjo razumevanja in personalističnega sprejemanja njene usodnosti, mu je pojem revolucije povsem negativen. Njegove osebe iz romana poznajo Hegla, Lavrova, Kropotkina; navdušujejo se za Gorkija, govore o revoluciji. Vendar npr. oče napredne Sonje stvarno in trdoglavo priprija: „Pameten človek vendar ne more biti za revolucijo, kajti revolucija je neznosno in nesmiselno uničevanje. Nobena revolucija ne prenovi dežele, ampak jo opustoši, in to za dolgo...“ Miru ni mogoče doseči z odpravo vojne; vsak posameznik mora, pravi Solženicin, prispevati k ustvaritvi miru „z resnico in dobroto“, vendar – ali je mir res utopija?

letošnji prešernovci

LETOŠNJE PREŠERNOVE NAGRADE so na praznik slovenske kulture, 8. februarja, ki je Prešernov smrtni dan, prejeli naslednji slovenski ustvarjalci:

Slikar, kipar in grafik **TONE KRALJ**, za življenjsko delo na področju likovne umetnosti. Umetnik je eden od utemeljiteljev slovenskega ekspresionizma, ki je odpiral naš prostor v svet. Kralja je predvsem zanimal slovenski kmečki človek, ki ga je s krepkimi barvami in monumentalno kompozicijo dvignil v simbolične višine. Zato je njegovo delo postalo trajna last in eden najdragocenejših dosežkov slovenske umetnosti, ki brez Kraljevega deleža gotovo ne bi bila to, kar je danes.

Skladatelj, inštrumentist in dirigent **BOGO LESKOVIC**, za uspehe na področju dirigentske dejavnosti. Je v zadnjih dveh desetletjih vodilna osebnost slovenskega glasbenega življenja. Leskovic je svetovno poznan in priznan. Njegova izvedba Prokofjeva opere „Zaljubljen v tri oranže“ je bila pri Philipsu posneta na gramofonsko ploščo in dosegla „Grand prix“, prvo mednarodno nagrado. Tega najvišjega mednarodnega priznanja je bil hkrati z dirigentom deležen tudi ansambel ljubljanske Opere, ki je izvedbo pripravil. Kot dirigent je Leskovic stalni gost vseh evropskih orkestrrov, s katerimi premnogokrat izvaja tudi dela slovenskih skladateljev.

Plesalca **PIA** in **PINO MLAKAR** za življenjsko delo na področju plesne umetnosti. Z Mlakarjema je neločljivo povezan razvoj slovenske plesne umetnosti. Letos teče štirideset let, kar sta s prvim plesnim večerom na ljubljanskem opernem odru prinesla v slovensko plesno umetnost novega in resnično umetniškega duha. Sloviti sta njuni celovečerni plesni kompoziciji Lok in Vrag na vasi. Po vojni sta prevzela umetniško vodstvo ljubljanskega baleta, delala z njim dvanajst let in ustvarila v tem času dvanajst novih baletov, med njimi štiri slovenske novitete. Njuna zasluga je, da sta slovenskemu baletu vtisnili svoj osebni pečat, s svojim širokim znanjem širila obzorje plesalcev in občinstva, slednjic pa dosegla, da je slovenski balet postal resnično del slovenske gledališke kulture.

Profesor inženir arhitekt **MARJAN MUŠIČ**, za življenjsko delo na področju arhitekture. Arh. Mušič je prvi naš arhitekt, ki mu je uspelo z osebno doživetostjo ovrednotiti

le rahlo nakazane arhitektonske kvalitete. Njegova posebnost sta izredna prefinjenost in občutljivost: na njih sloni vse njegovo delo. Slovci po restavraciji cerkve Sv. Sfojze v Ohridu in njenega okolja; s to stvaritvijo je arh. Mušič odprl vrata novemu konceptu spomeniškega varstva pri nas. Ogromna je tudi publicistična dejavnost prof. Mušiča. Ta dejavnost ima pečat visoke arhitektonske strokovnosti. V slovitim eseju „Kozolec“ je leta 1970 dosegel vrh v sožitju med znanostjo in umetnostjo.

Dramska igralka **SAVA SEVERJEVA**, za življenjsko delo na področju gledališke umetnosti. Igralka stoji v vrsti najvišjih interpretov slovenske gledališke tvornosti. Z interpretacijo mogočne galerije odrskih postav iz domačega in svetovnega slovesa v slovenskem gledališču si je zadobila velik sloves tudi zunaj Slovenije, posebno v letih igranja v Jugoslovanskem dramskem gledališču v Beogradu. Izredno plodna so predvojnata leta njenega skupnega dela s pok. arhitektom, režiserjem in igralcem Bojanom Stupico. Ne pozabni sta njeni vloži Helene Grudnove v Cankarjevi satirični komediji, pa Polly v Brechtovi „Beraški operi“.

NAGRADE iz posebnega **PREŠERNOVEGA SKLADA**, ki jih nagradna komisija tudi podeli vsako leto 8. februarja, so letos prejeli:

Koprski slikar in grafik **Zvest Apollonio**, za slikarsko in grafično delo. – Akademska slikarka **Alenka Bartel-Prevorsek**, za kostumografsko delo. – Pianist **Acı Bertonecelj**, za pianistične dosežke. – Pisatelj **Peter Božič**, za roman „Jaz sem ubil Anito“. – Pesnik **France Forstnerič**, za pesnitev „Pijani kurent“. – Pesnik **Kajetan Gantar**, za prevod Plautovih komedij. – Inž. arhitekt **Peter Kerševan**, za realizacijo trgovske hiše Mercator v Idriji. – Režiser **Franci Križaj**, za režijo Eliotove drame „Umor v katedrali“. – Pesnik **Peter Levec**, za pesniško zbirko „Brezkončni marec“. – Skladatelj **Pavle Merku**, za Koncert za violino in orkester. – Igralec **Radko Polič**, za vlogo v Hiengovem „Osvajalcu“ in Lebovičevi „Padli angeli“. – Režiser **Staš Potočnik**, za režije televizijskih oddaj za otroke. – Dramaturg **Emil Smašek**, za radijsko dramaturško delo. – Pesnik, prozaist, kritik in časnikar **Jože Snoj**, za roman „Negativ Gojka Mrča“. – Slikarka **Marlenka Stupica**, za dosežke na področju mladinske ilustracije.

jubileji

• Konec septembra lani je v Ljubljani ućakala svojo 80. pomlad najbolj subtilna, najbolj liriena, umetniško najbolj dognana igralka slovenske gledališke sodobnosti **MILA ŠARIĆEVA**. V igralski zbor ljubljanske Drame se je vključila ob koncu prve vojne, leta 1918. Ostala je v njem nepretrgano do konca druge vojne, ko je za eno sezono odšla trgano v Maribor, za drugo pa na Reko. Povrnila se je v nji tako ljubo Ljubljano, kjer je igrala vse do upokojitve. Od 1951 je bila najprej honorarna, potem pa izredna profesorica za je bila najprej honorarna, potem pa izredna profesorica za umetniško besedo na ljubljanski Akademiji za igralsko umetnost. Njeno umetniško ustvarjanje se najtesneje veže z velikim vzponom in razmahom naše igralske in gledališke umetnosti v dobi med obema vojnama. Njeni liki iz antične in sodobne svetovne klasike, pa nič manj njene nedosegljive stvaritve iz slovenskega gledališkega repertoarja so veljaven spomenik njeni umetnosti. Kot vzgojiteljica je dala slovenski Taliji vrsto igralcev, igralk in režiserjev. Njena gojenca sta bila tudi zdajni filmski igralcec Andrej Božič, član Gassmanove igralske skupine, in gledališčnik Nikolaj Jeločnik.

GLAS se bo izrednega jubileja velike slovenske umetnice s posebno esejistično podobo spomnil v eni prihodnjih števil.

70 let življenja je praznoval slovenski skladatelj **MATIJA BRAVNIČAR**. Pregljev rojak iz Tolmina predstavlja danes enega glavnih stebrov moderne slovenske muzične umetnosti. Pomembni so zanj zgodnji umetniški stiki s skladateljem Marijem Kogojem, pri katerem je študiral kompozicijo. 1930 je napisal svojo prvo opero „Pohujšanje v dolini šentflorjanski, na Cankarjevo istoimensko farso. Nekaj let pozneje je v ljubljanski Operi uprizoril svojo svetovno znamenjeno množično opero „Hlapec Jernej“, tudi na Cankar-

jev tekst. Najviše se je vzel kot mojster simfonije in glasbene dramatike. Od simfonike je omeniti uverturo „Kralj Matjaž“, simfonično pesnitev „Kurent“, Preludij na Trubarjev koral „Hymnus slavicus“, pa tudi „Belokranjsko simfonijo“.

75 let je v Gradcu na štajerskem ućakal univ. prof. **JOSEF MATL**. Bil je profesor slavistike na graški univerzi. Kot temeljit poznavalec literarne zgodovine južnoslovanskih narodov je znal vedno znova navdušiti svoje slušatelje za znanstvena področja, ki jih je še desetletja prej nemška znanost docela ignorirala ali pa politično zase izrabljala. Pozornost so vzbudile Matlove študije „Evropa in Slovani“ in „Kultura južnih Slovanov“. Zdad pripravlja knjigo o občeslovanskem kulturnem razvoju, dve študiji o folklori balkanskega polotoka pa sta v tisku. Vodi tudi inštitut za tolmače. Najlepše priznanje je prejelo njegovo delo z imenovanjem za dekana filozofske fakultete graške univerze. Do Slovencev je bil vedno pravičen ter je veliko storil za ugled in spoznanje slovanskih narodov.

85 let je praznoval v Združenih državah dr. **FRANK KERN**, zdravnik, poleg rev. Trunka, ki ima že 102 leti, eden najstarejših slovenskih kulturnih delavcev med slovenskimi zdomci. Iz Breznice nad Škofjo Loko se je mladi selil v ZDA, kjer se je uveljavil tudi kot žurnalist pri slovenskih listih in sodeloval pri slovenskih društvih, zraven pa študiral in doktoriral za zdravnika. Takrat je tudi svoj stari priimek Jauh spremenil v Kern, da so ga Američanje laže izgovarjali. Napisal je angleški slovar in čitanko za Slovence. A posebno važen je živahno pisani lastni življenjepis. Svojemu prijatelju in podporniku Slovenska kulturna akcija iz srca čestita.

1. FEBRUARJA letos je praznoval zahodnonemški pisatelj Günter Eich svoj 65. rojstni dan.

Günter Eich se je v zadnjih letih umaknil iz ostrih dnevnih preprirov nemškega literarnega življenja. To dejanje se morda zdi čudno, a le toliko časa, dokler se ne seznanimo s trenutno nemško literarno sceno. V tej so na dnevnem redu žolčne levičarske debate, ki pa jim manjka pravega humanizma in etičnih globinskih dimenzij. Prej gre za modno, precej snobistično debatiranje pisateljev, ki so v resnici izgubili stik s sredino, v kateri živijo. Mnogi pisatelji se niso mogli pridružiti literaturi dvoumnih literarnih tez, žive življenje samotnih posebnikov na robu literarnega dogajanja. Zanimivo pa je opazovati, da prav literatura teh posameznikov in izločencev marsikdaj prerasča naivni, neestetski politični pamflet nekaterih pisateljev, ki so v centru pozornosti, zlasti študentskih in intelektualnih skupin, v središču pozornosti literarne kritike, a brez bralcev.

Eden takih osamljencev, vedno bolj osamljenih, je bil veliki pesnik sodobnega nemškega jezika, v Parizu živeči Paul Celan. Umikal se je v pariško izgnanstvo, v posebni poetični svet, reduciran na sliko izredno depresivne narave in trpečega življenja. Pred koncem življenja, pred tragično smrtjo v pariški Seini, se je še pokazal s svojo trpečo držo na nek prireditvi v Stuttgartu, a ga nihče ni doumel in razumel.

V Avstriji sta se v zadnjih letih ubila zelo nadarjeni, mnogo obetajoči avantgardistični pisatelj Konrad Bayer in v družbenem življenju na videz uspeli pesnik srednje generacije in nekdanji urednik revije Literatur und Kritik, Fritsch.

Zato ni čudno, da se je tudi Günter Eich umaknil s svojo prefinjeno, fantastično poetologijo na rob, v trpko osamljenost.

Toda v zadnjih letih je prav Günter Eich s svojimi novimi leposlovnimi stvaritvami bistveno obogatil sodobno nemško literaturo. To mu priznavajo vsi resni kritiki in literarni zgodovinarji vseh smeri.

V nasprotju z nekaterimi razboritimi, levičarsko optimističnimi, a v Nemčiji žal neverjetno enodimenzionalnimi pisatelji, vodi Günterja Eichja „nekakšna žalost, ki jo usmerja razum“. Günter Eich ne verjame, da se da kriza, v kateri sta se znašla sodobni človek in sodobna družba, odpraviti z dvema ali tremi novomarksističnimi parolami in z ducatom vzpodbudnih utopičnih vzklikov. Prav kot Avstrijca Thomasa Bernharda, ki samotni, razravan, agresiven in obupan živi na samotni zgornjeavstrijski kmetiji in morebitne občudujoče obiskovalce vrže čez prag, „ker želi imeti svoj mir“, muči stalna depresija, ki se je rešuje le v urah ustvarjanja, muči tudi Günterja Eichja obup, ki si išče izhoda v kreativni akciji.

Eichova literatura vsebuje svojevrstno estetsko sporočilo, ki odpira človekove notranje svetove in skuša človeka osvestiti navznoter, v čim kvalitetnejšo in celovito osebnost. Šele taki novi posamezniki, senzibilni, prefinjeni in rahločutni lahko preusmerijo sodobno družbo iz zagatne krize. Eich so poslužuje posebnega estetskega načela, v katerem sovpadata beseda in reč. Iz tega jezika, ki je okrog nas, a ki ni dejanski, moramo prevajati. Po Eichu je literarno delo sestavljeno iz takih prevodov iz prateksta, ki se nahaja okoli nas, a ki ga vseeno ne poznamo. Torej moramo nenehno slikati ta nevidni pratekst, se zanj boriti in mučiti in iz njega prevajati. Tako nastane resnična literarna umetnina.

Prodirati v neznan svet onkraj jezika pa za Eichja ni beg pred realiteto. Prej so resnični beg enodimenzionalne politične parole kakršnekoli usmerjenosti in kalibra. To ni literatura lahkovernih fraz in ljubeznivih laži, temveč je pretresljivi glas tistega, ki se ne da katalogizirati, ujeti v predalček. To je literatura drugačnih posameznikov, nemirnih skrunilcev templjev, nezadovoljnejšev, norcev, nesrečnih sanjačev, kalilcev miru, literarnih neobdigačev.

Po drugi strani pa Günter Eich ve, koliko smo v zadnjih desetletjih že kulturno izgubili, koliko je že pokvarjenega in iztrženega. Eich ve, da pisatelj danes ni vsemogočen. Je le klicar v puščini malodušja in resnične neduhovnosti, ob koncu Evrope, ob dokončnem propadu starega sveta, ko se v silno razburkani in napeti atmosferi še zadnjikrat oglase močni poetični vizionarji, mojstri pesniške besede, ki je

živo žarela, odkar je z Grčijo stopila evropska kultura v svoj dan.

Zaradi te močne sile po boljšem, višjem življenju, ki bi moglo zrasti iz zdravih posameznikov, in zaradi vsesplošnega duhovnega razpada in propada je Günter Eich v napeti, grozljivi dilemi, ki prehaja iz resignacije v upa polno vizijo in iz le-te ponovno v pesimistični obup. Ta dilema pa daje Eichu po drugi strani močne ustvarjalne pobude. Podobna je, da je prav Eichovo odločno vztrajanje zunaj uradnih konceptov literature in kulture, zunaj dnevne, modne literarne produkcije, tista gibalna sila, ki daje trajne pobude njegovim literarnim konceptom.

Eicha bi mogli imenovati očeta moderne nemške radijske igre. Ta radijska igra je danes mednarodno upoštevan in priznan pojem in sodi v sam vrh modernega svetovnega ustvarjanja.

Leta 1951 so oddajali prvo Eichovo radijsko igro, ki se imenuje Sanje (Träume) To je pravzaprav rojstna ura nemške radijske igre. Borchertova drama Zunaj pred vrati (Draussen vor der Tür) je bila napisana ob koncu in po koncu vojne dobe, vsa v znamenju vojne groze in zločinstva. Eichova drama Sanje pa je v nasprotju z Borchertovim delom iz leta 1947 udarila že na docela novo situacijo.

Leta 1947 je bila Nemčija lačna, razbita, demoralizirana. Leta 1951 pa se je to stanje že bistveno spremenilo. Leta 1951 je pred radijskim sprejemnikom že sedel spet siti nemški meščan, ki ga je Eichova vznemirljiva igra brž vrgla iz ravnotežja.

V igri Sanje je predstavljenih pet parabol o vsesplošni človekovi ogroženosti. Igra je očitno svarilo, očiten klic po drugačnem, boljšem človeku.

V poeziji (liriki) se je Günter Eich postopoma odmikal opevanju narave. Toda tudi njegove pesmi iz narave niso prazno, romantično sprenevedanje. Treznost je bila „kljub sanjam“ stalni Eichov strogi poetični imperativ!

Iz te treznosti in stremljenja po čim določnejši preciznosti izraza in izpovedi drse poznejši Eichovi lirični teksti vedno bolj v redukcijo jezika, v pristajanje na najnujnejše sredi vsesplošne ogroženosti. Njegove pesniške zbirke postajajo vedno bolj lakonične, skope, poetična izpoved drsi ne le pri Paulu Celanu, temveč tudi pri Eichu v prefinjeno poetično šifro.

Te Eichove ironične lirične vizije z matematično jasnim in reduciranim jezikom obkrožajo tisto, kar sem zgoraj imenoval pratekst, namreč ono, kar biva okoli nas, kar ima svoj izreden čar in metafizičen pomen, a ni oprijemljivo in ujemljivo.

Ni čudno, da so se Eichove pesmi pomikale vedno bolj proti kratki, absurdni, igrivi, ironični prozi, v kateri pa je z nekaj bistrimi zamahi ujet vsesplošni kozmos sveta in neba in človekov polom v njem. 1968 je Eich izdal zelo opaženo prozno zbirko Krti (Maulwürfe), in 1970 še novo zbirko take absurde, do zadnjega opiljene in izpiljene proze Tibetanec v moji pisarni (Ein Tibeter in meinen Büro). To so fantastične, večploskovne pripovedi, ki bi jih pravzaprav lahko imenovali tudi pesmi v prozi ali pa poetične filozofske traktate ali meditacije.

Eichova literatura se je razrasla v subverzivno, sitost in pohlep uničujočo ustvarjalno akcijo.

Na tipično sodobno vprašanje, če meni, da njegova literatura lahko spremeni svet, je Eich tudi tipično odgovoril:

„S temi teksti se ne da prav nič spremeniti. Hotel sem le pridobiti novo realiteto. Pridobil sem si jo z besedo. Angažma z gorjačo ni zame nič.“

Günter Eich

PONOČI

Ponoči slišati, kar ni bilo nikoli slišano:

stoto ime Alahovo,

ton bobna, ki ga Mozart ni več zapisal,

ker je pravkar umrl,

pogovore, ki sem jih slišal še v materinem telesu.

domovi

ZGRADILI SMO SI lepo število domov, družinskih in skupnih, srenjskih. Posebno zaradi drugih nas občudujemo celo obiskovalci iz stare domovine, ki vedo, da smo doma imeli take domove po vseh krajih, in torej le nadaljujemo z izročilom ter prinašamo semkaj nekaj domovine.

To velja že za družinske domove. Nov svet je zlasti spet četka tuj, hladen, v njem se človek čuti negotov, izgubljen. Zato išče kraja, kjer bi bil zares doma, kjer bi bil zares to, kar je, kjer bi bil na svojem. Zato se nismo ustrašili nobenih žrtev, temveč smo skušali čimprej priti pod lastno steno. To smo dosegli v toliki meri, da je med nami že težko najti družino, ki ne bi stanovala v lastni hiši.

Čeprav je družina, kakor se pravi, edino, kar nam je ostalo od raja, ko smo bili izgnani iz njega, je vendar preozka, da bi se mogli v njej povsem razmahniti. Potrebna nam je širša družba, kjer se moremo srečati z enako mislečimi, čutečimi in hotečimi, kjer se moremo skupno posvetiti delu ali zabavi, za katero je posameznik premalo. Temu naj bi služili naši skupni domovi.

Tako je nam, ki smo že bolj ali manj odrasli zapustili domači kraj, skupni dom z obdajajočimi ga družinskimi domovi podaljšek stare domovine, ki nam pomaga premostiti prepad med svetom naše mladosti in sedanjo stvarnostjo. Ta je prva naloga naših domov in ko to izpolnijo, jih nismo zaman zgradili. Naši domovi naj bodo res domovi tistim, ki še potrebujejo nekaj domačnosti, da se jim življenje prehudo ne nalomi ali celo zlomi!

Vendar s tem naloga domov še ni izčrpana. Za nami namreč prihajajo drugi, katerim naj bi naši domovi tudi bili zares domovi. In žrtve, ki jih je postavitev domov terjala, so bile tako velike, da naj bi rodile dober sad nekaj dalj časa, kakor ga je nam zrelejším še prisojenega.

DVE SKUPINI ali morda dve vrsti ljudi prihajata za nami in obema bi naši domovi mogli nekaj pomeniti, čeprav vsaki drugače.

Prva je naša mladina, ki je in mora biti naša glavna skrb. Umemo, in če ne umemo še, nas razmere silijo in nas bodo prisilile umeti, da mladina živi drugačno življenje, kakor je bilo naše. Dovolj je razlogov za to in znani so že dejstva, da stopa v življenje v drugem trenutku tako naglo menjavajočega se časa, pa v drugi deželi, z drugačno kulturo, vpliva, da je naša mladina drugačna, kot smo mi, da gleda na svet v marsičem drugače, da išče svojo življenjsko polnost drugače.

Kar ta mladina lahko in rada pozabi, je, da ima tudi ona prave in zelo nežne korenine, četudi le po nas, v naši zemlji in v naši kulturi, in da bi nastala škoda, če bi se te korenine pretrgale. Kar pa mi lahko in radi pozabimo, je, da ima ta mladina poleg naših še druge korenine, krepke in stvarne, ki jih tudi ne smemo pretrgati, če bi jih sploh mogli, da ne oslabimo njene rasti.

Kako streči obojim potrebam naše mladine, potrebi, da se ohrani popkovina, ki jo še veže na našo staro domovino in na njeno kulturo, in potrebi, da čim krepkeje zraste v zemljo, na kateri živi in bo delala, to je vse prej ko lahek problem, ki se mu ne moremo izogniti. Z zapiranjem oči pred stvarnostjo se noben problem ne odpravi in ne reši.

POLEG MLADINE pa je še druga skupina ljudi, na katero bi morali več misliti, kot smo doslej, in to tudi v zvezi z vprašanjem, kako bi dosegli, da bi žrtve, položene v naše domove, tudi za nami rodile sadove, ki bi te žrtve opravičili. Ta nova skupina ljudi so tujerodci, zlasti tukajšnji domačini, ki se ženijo in možijo v naše družine.

Naj so nam mešani zakoni ljubi ali ne, preprečiti jih ne moremo in jih bo vedno več. Pa ne samo v družinah, ki so se bile že prej oddaljile od skupnosti in o katerih še komaj vidimo račun. Mešani zakoni se danes sklepajo tudi v družinah, ki so (bile) stebri našega narodnega življenja.

Več kot doslej bi se morali zanimati za te nove družine

in skušali razčistiti njihovo razmerje do naše skupnosti. Nihče ne bo trdil ne zahteval, da bi v naše družine poročeni tujerodci že zato bili ali postali Slovenci. A po svojih zakonskih drugih, če se niso ti že oddaljili ali pa, kar je še huje, jih nismo mi oddaljili, so nekako povezani z našo skupnostjo. Po njej bi se mogli seznaniti z nami, z našimi težnjami in težavami, nam v marsičem pomagati in biti kdaj v korist slovenskemu narodu.

Torej naj ne bi skušali ohraniti v skupnosti le tiste, ki so se v zakonih povezali s tujerodci, marveč naj bi se potrudili, da bi pridobili tudi te. Vsega premisleka so vredne besede, ki jih je napisal R. Klinec: „Narodna skupnost se takih zakoncev [ki so poročeni z drugorodci] ne sme sramovati niti jih podcenjevati. S tem bi jih samo odbijali. Pač pa naj jih navaja k temu, da [drugorodnega] zakonskega druga vpeljejo v krog prijateljev lastnega naroda. Naj bo to oddolžitev za dolg, da ne bodo dali lastnemu narodu potomstva.“ (Slovensko usodo krojimo vsi. Trst 1971, str. 29.)

Vsebinsko zadnjega stavka bi morali tudi mi posebno dobro premisliti: Slovenci in Slovenke, ki se poročijo z drugorodci, kar v neslovenskem okolju pomeni, da ne bodo imeli slovenskih otrok, naj se slovenskemu narodu oddolžijo vsaj tako, da bodo svojega drugorodnega zakonskega druga vpeljali v slovensko družbo in ga naredili za prijatelja Slovencev. In da bodo to tudi njegovi polslovenski potomci, kar ne bodo, če sta njihov oče ali njihova mati postala rajši nasprotnika Slovencev, ker jih nismo znali sprejeti med sebe.

KAKO naši skupni domovi strežejo naštetim nalogam?

„Za nas, ki iščemo v njih nekaj nekdanje domačnosti, podaljšek stare domovine, pač marsikaj storijo. Ali ne bi mogli pritegniti vseh rojakov, ki stanujejo v okolišju in to ne samo k udeležbi, marveč tudi k sodelovanju?“

Kaj se je storilo za našo mladino? Kaj bi mogli in morali še storiti? Zakaj se naša mladina ne počuti posebno dobro v naših domovih, zakaj razmeroma malo sodeluje, zakaj ni (bolj) zastopana v vodstvih? Ali se pripravlja, da bo prevzela vodstvo in delo iz rok sedanjih odborov? Če ne, kje je težava, pri mladih, pri starejših ali pri obojih? Mar nismo znali ali nismo mogli v mladini pobuditi duha požrtvovalne službe skupnosti, iz katerega so nekdanji mladi rodovi ustvarili in ohranili našo ljudskokulturno dejavnost? Sama vprašanja, ki od nas terjajo odgovor. (Spotoma: ali vsa naša narodnostna vzgoja ne potrebuje temeljitega kritičnega pretresa? Ali marsikdaj ne dosegamo z njo prav tega, kar želimo preprečiti?)

Ni dovolj, da vidimo nekaj mladine v naših domovih, zlasti tiste, ki jo še lahko vanje pošiljajo starši. Skrbeti nas mora tudi tista mladina, ki je sploh ni blizu, za katero niti ne vemo, kod hodi in kaj dela. Posebno vprašanje, na katerega bi bilo vredno najti odgovor, je tudi tole: Zakaj vidimo v naših modovih tako malo dijaške, posebej še akademske mladine, ki bi morala biti srce in živec vsega našega kulturnega in prosvetnega prizadevanja. Tako je vsaj bilo nekoč pri nas.

Najtežji problem za nas vse in za naše domove posebej so drugorodci, ki so se ljubezensko in zakonsko povezali z našimi družinami. Glede teh sploh nimamo nikake politike. Celó kadar se nam ponujajo, se stiku ogibljemo, ker se bojimo, da bi zaradi njih slovenščina prenehala biti občevalni jezik v naših domovih. Ta nevarnost gotovo obstaja. In vendar bo treba nekaj storiti. Izgubljam svoje ljudi in ne smemo pridobiti drugih. Vprašanje je težko, rešitve ni na dlani. A prav zato jo bomo morali iskati. Čas dela proti nam.

O VSEH naštetih vprašanjih moramo razmišljati več, skrbneje in temeljiteje, kakor smo vajeni. V nekem pogledu bomo morali svojo politiko zasukati za 180 stopinj. Čas je, da prenehamo nekatere ude skupnosti le odpisovati, zavestno ali ne, — ker so ostareli ali umrli, ker jih ni blizu, ker da so se pregrešili proti kakim praksam, ki jo je ne ve se kdo posvetil... Čas je, da mislimo, kako bi ljudi tudi pridobivali.

kulturni večeri ki bodo

SVOJO DEVETNAJSTO delovno sezono bo Slovenska kulturna akcija začela v Buenos Airesu v soboto, 20. maja z letošnjim prvim kulturnim večerom, ki bo, kot je že navada, v gornji dvorani Slovenske hiše, ob osmih zvečer. Ob 110-letnici smrti škofa Antona Martina Slomška, pa ob 120-letnici ustanovitve Mohorjeve družbe je ta večer pripravil literarni odsek. Vsebinsko večera predstavlja predavanje, ki nam ga je iz Združenih držav poslal dr. Franček Žebot z naslovom **PREŠEREN IN SLOMŠEK**. Celovška srečanja in sklepi. Žebot obravnava v svojem razpravljanju malo preštudirani in še manj dokumentirani, pri prešerno in slomškoslovcih skoraj prevečkrat neomenjani ali le bežno zapisani sestaneke mojstra slovenske poezije in največjega buditelja slovenstva – Prešerna in Slomška – leta 1832

v Celovcu. Razprava posije z novo lučjo na kulturno in narodnozgodovinsko pomembno srečanje obeh velikih Slovencev v Celovcu; posebej na njuno družno stališče do črkarske vojske; predvsem pa na zgodovinski obisk, ki sta ga mlada Prešeren in Slomšek tisto leto opravila pri župniku Jamiku pri Celovcu, ki je takrat pripravljaval svoj slovenski slovar. Ta sestanek je izredne važnosti za ves poznejši razvoj slovenske jezikovne in knjižne kulture. Razgovori med tremi so položili temelj slovenskemu knjižnemu jeziku in tako odprli vse možnosti razpona poznejšega slovenskega slovstva.

Večer bo vodil vodja literarnega odseka France Papež, s pozdravno besedo pa bo novo kulturno leto začel predsednik dr. Tine Debeljak.

bravcem glasa in naročnikom meddobja in naših knjig

Ta številka **GLASA** je z a d n j a , ki jo pošiljamo: v s e m , ki so doslej s kakim prostovoljnim denarnim prispevkom pokazali, da list cenijo; pa tudi v s e m dosedanjim naročnikom naših knjižnih izdaj, ki jih tudi sicer štejemo za naročnike še naprej.

S prihodnjo m a j s k o številko pa bomo poslali **GLAS SKA** samo:

vsem rednim članom Slovenske kulturne akcije;

v zamenjavo slovenskim listom, časopisom, periodikom in revijam v svet in domov;

vsem dosedanjim naročnikom naših knjižnih izdaj;

vsem, ki so se do konca aprila letos na list posebej naročili.

Prav zato smo publikacijo pričujoče aprilske številke tudi zakasnili, da damo vsem možnost, da se nam pridružijo kot naročniki **GLASA**. Vsem, ki se bodo pozneje javili kot naročniki, bomo prav radi postregli z izvodi letošnjih števil.

NAROČNINA ZA GLAS (12 števil, 8 strani vsaka) je:

v Argentini 25 novih pesov

drugje po svetu 3 ameriški dolarji (ali njim odgovarjajoča tuja valuta)

NAROČNINA ZA MEDDOBJE (4 zvezki, vsak po 80 strani in 4 strani umetniške priloge) je:

v Argentini 80 novih pesov

drugje po svetu 10 ameriških dolarjev (ali temu odgovarjajoča tuja valuta)

NAROČNINA ZA GLAS in MEDDOBJE skupaj je:

v Argentini 100 novih pesov

drugje po svetu 12 ameriških dolarjev (ali temu odgovarjajoča tuja valuta)

Naročilnica

ODREŽITE, VLOŽITE V OVITEK, NASLOVITE
NA SLOV. KULT. AKCIJO IN ODPOŠLJITE!

SLOVENSKI KULTURNI AKCIJI, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina

POPIŠANI se prijavljam kot **NAROČNIK**:

Revije **MEDDOBJE** za leto 1972 — **GLAS SKA** za leto 1972

Revije **MEDDOBJE** in **GLAS SKA** za leto 1972 — skupno.

kot **PODPORNI ČLAN** Slovenske kulturne akcije

OBVEŽEM se do julija 1972 poravnati naročnino ali podporno članarino.

NASLOV: .....

V ....., dne ....., 1972.

podpis

neodgovarjajoče — prečrtajte!

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urednik Nikolaj Jeločnik, sourednika France Papež in Ladislav Lenček. Za podpisane članke odgovarja avtor. Tiska Editorial Baraga SRL, Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción Cultural Eslovana), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

CORREO ARGENTINO Suc. 6 y 7 (B)	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 953701